

PRIKAZ

MARIJA KARANIKIĆ MIRIĆ: *OBLIGACIONO PRAVO*
(SLUŽBENI GLASNIK, BEOGRAD, 2024, STR. 931 [ISBN
978-86-519-3039-6])

Dejan Pilipović, ma¹

Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci

Ljubitelji obligacionog prava u Republici Srpskoj (i u cijeloj Bosni i Hercegovini), ali i šira čitalačka pravnička publika u zemljama regiona, sa oduševljenjem su dočekali i toplo prihvatili rukopis – knjigu odnosno udžbenik *Obligaciono pravo* dr Marije Karanikić Mirić, redovne profesorke Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu i predstavnice beogradske škole prava. Autorkino pregalaštvo u ovom naučnom i životnom poduhvatu je iznjedrilo kapitalno djelo u okvirima građanskopravne naučne misli, a u izdanju srpskog *Službenog glasnika*. Ono je za kratko vrijeme postalo, a i ubuduće će biti neizostavno štivo svima onima koji se bave različitim temama obligacionog prava, ne samo u Srbiji, nego i u svim državama sa područja bivše Jugoslavije koje baštine zajedničku pravnu tradiciju, ali sigurno i šire. Riječ je o aktuelnom i sistemskom djelu koje, zbog interesovanja, doživljava više izdanja.

Autorka koncizno, sistematično i pregledno izlaže i pojašnjava sve institute (opšteg) obligacionog prava, sa značajem ne samo za potrebe studija prava, nego i šire. Sigurno je da će, čitajući ovu knjigu, poslenici pravne nauke i struke pronaći bogate informacije, upoznati autorkine naučne rasprave i stavove, aktuelno stanje u nauci, zakonodavstvu i sudskoj praksi, podrazumijeva se i uporednopravno, ali i riješiti razne dileme.

Knjiga obuhvata devet glava: Pojam i izvori obligacionog prava, Načela obligacionog prava, Pojam obligacije, Vrste obligacija, Izvori obligacija, Dejstva obligacija, Obezbeđenje obligacija, Prestanak obligacija i Promene subjekata. U okviru svake glave autorka obrađuje više tema. Neke od njih ćemo pomenuti. Glava koja je posvećena izvorima obligacija je, po prirodi stvari, posebno obimna. Ona obuhvata izlaganje o ugovoru (pojam, vrste, opšti uslovi za zaključenje ugovora, tumačenje ugovora, pravna dejstva i prestanak ugovora), o prouzrokovanju štete (opšta pitanja, subjektivna odgovornost za

¹ Viši asistent, dejan.pilipovic@pf.unibl.org.

štetu, odgovornost za drugog, odgovornost po osnovu pravičnosti, objektivna odgovornost, posebni slučajevi odgovornosti, ostala pitanja odgovornosti za štetu i naknada štete), o sticanju bez osnova, poslovodstvu bez naloga i jednostranoj izjavi volje. Iz ugla izvora obligacija, profesorka ih dijeli na poslovne (ugovor i jednostrana izjava volje) i neposlovne, nevoljne, zakonske (ostali izvori obligacija). Glava posvećena dejstvu obligacija obuhvata pitanja prava na ispunjenje i odgovornosti za povredu obaveze, zastarjelosti, docnje i pobijanja dužnikovih pravnih radnji.

Težak je posao upoznati čitaoce sa svim pojedinostima u ovoj knjizi. To nam nije ni namjera; zato ćemo primjerično izdvojiti neke teme, a čitaocima prepustiti da zarone u putovanje kroz stranice ovog vrijednog djela.

U okviru prve glave uočljivo je da profesorka daje pet smjernica za potrebe reforme srpskog obligacionog prava, koje mogu da budu od značaja i za reformu našeg prava, kako bi se iskoristila „najbolja dostignuća“ koja „odgovaraju savremenim potrebama našeg društva i koja se međusobno slažu i tvore zaokružen sistem“ (str. 61).

Čitalac se može upoznati sa uporednopravnim rješenjima, posebno francuskog i njemačkog prava, ali i Principima evropskog ugovornog prava, sa porijeklom i svrhom pojedinih ustanova obligacionog prava, sa savremenim teorijskim shvatanjima, ali i genezom teorijskih promišljanja u različitim državama. Tako nas, primjerice, autorka vodi kroz razvitak shvatanja o kauzi, upoznaje sa reformom francuskog obligacionog prava iz 2016. godine i novinom u vidu nominalnog napuštanja kauze (ali i predmeta ugovora) iz liste opštih uslova za zaključenje ugovora, sa ranijim shvatanjima i sa aktuelnim tumačenjem reformskog rješenja o kauzi od strane francuskih teoretičara, sa shvatanjima u drugim pravnim sistemima i u savremenom srpskom pravu. O porijeklu i uporednopravnim rješenjima možemo da čitamo u ovoj knjizi i kada je u pitanju sticanje bez osnova.

Profesorka često nalazi istančane niti kao poveznice sa raznim institutima obligacionog prava, ali uviđa i moguće razlike. Za razliku od klasičnih udžbeničkih pristupa, autorka, primjera radi, didaktički, precizno i slikovito objašnjava predmet i sadržinu ugovora, polazeći od podjele pravnih poslova na pravne poslove obvezivanja i pravne poslove raspolaganja: poslovi raspolaganja nemaju predmet jer iz njih ne nastaju obaveze; sadržinu ugovora obvezivanja čine sva prava i obaveze koje iz tog ugovora nastaju, dok sadržinu ugovora raspolaganja čine neposredni pravni efekti tog ugovora, poput gašenja obaveze ili promjene subjekata; ugovor se pravno kvalifikuje prema svojoj sadržini, a ne na osnovu predmeta (str. 302).

U vezi sa ponudom i zaključenjem ugovora autorka nas upoznaje sa nekim novim mjestima u savremenom obligacionom (i potrošačkom) pravu: sa problemom nenaručenih pošiljaka koje trgovac šalje potrošačima sa zahtjevom da plate cijenu za stvar koju nisu tražili. Opšta pravila o ponudi, prihvatu ponude i ćutanju ponuđenog štite potrošača od ulaska u ugovorni odnos, pri ćemu stvar treba da vrati ili da je ćuva za pošiljaoca – ovakva trgovaćka praksa ipak pogađa potrošaća (str. 270). Zbog toga se ona ocjenjuje kao nasrtljiva poslovna praksa u potrošaćkom pravu i sankcioniše, između ostalog, i pravom potrošaća da zadrži poslatu robu bez obaveze plaćanja. Međutim, koja je pravna priroda ovakvog rješenja? Autorka nas ne ostavlja bez odgovora: radi se konvertovanoj ponudi trgovca za zakljućenje dobroćinog ugovora, a ako potrošać ne ćuti u pogledu takve ponude, tj. ako poćne da se ponaša kao vlasnik primljene svari, smatra se da je pristao na bezuslovni poklon (str. 272).

I na pojedinim drugim mjestima u knjizi daje se osvrt i iz ugla potrošaćkog prava. Profesorka obrađuje i odustanak potrošaća kao jedan od razloga prestanka ugovora, određujući ga kao vrstu jednostranog vansudskog raskida ugovora sa određenim modifikacijama (str. 465). Na relevantnom mjestu ćitalac će imati priliku i da se upozna sa razlikama između odustanice i potrošaćkog prava na odustanak (str. 815), itd. Dakle, mnoštvo je interesantnih pitanja o kojima se govori na inovativan i produbljen naćin, a povodom tradicionalnih instituta obligacionog prava.

Kada je rijeć o formi ugovora, ćitalac neće ostati uskraćen za objašnjenje uticaja digitalnih tehnologija na formu ugovora (elektronska forma ugovora). Profesorka pravi jasnu razliku između zakonske forme ugovora i zakonske forme dugovanih obavješćenja (tzv. *Text-form* u njemaćkom pravu), koja predstavlja obavješćavanje drugog ugovornika na naćin koji omogućuje da se dati podaci saćuvaju, da im se moće ponovo pristupiti i štampati, što ukljućuje i oblik elektronskog dokumenta bez elektronskog potpisa (str. 333).

Na jezgrovit naćin je predstavljena materija ođšetnog prava. Tome prethodi bogat fundus naućnih rasprava autorke iz ovog dijela obligacionog prava, a posebno djela kao što su *Krivica kao osnov deliktne odgovornosti u graćanskom pravu*, *Objektivna odgovornost za štetu* i *Tort Law in Serbia (International Encyclopaedia of Laws: Tort Law)*. Otvorene su brojne naućne i praktićne dileme, ali i ponućeni uvjerljivi stavovi koji nekada predstavljaju zaokret u odnosu na tradicionalna uđžbenićka izlaganja. Tako se ćitaoci mogu upoznati sa raspravama (i stavovima) o pravu pravnog lica na naknadu neimovinske štete, koncepcijama neimovinske štete, krivici kao socijalnom faktu, odgovornosti poslodavca za zaposlenog po objektivnom principu, odgovornosti pravnog lica kao o odgovornosti za vlastito pogrešno postupanje, o ćivotinjama

kao instrumentu štete, šteti na životinji i šteti povodom povrede životinje i životinjama kao titularima pravom zaštićenog neimovinskog interesa itd. Pravila o odgovornosti za povredu obaveze smještena su u glavi udžbenika posvećenoj dejstvima obligacija: ovdje se posebno izdvaja spor o pravnoj prirodi ugovorne odgovornosti, kao i etabliranje pravila o odgovornosti za povredu dužnosti obavještanja.

U jednostrane izjave volje kao izvore obligacija profesorka svrstava javno obećanje nagrade i izdavanje hartija od vrijednosti na donosioca, a nakon analize toj listi pridružuje, kako se to čini u dijelu domaće pravne teorije, i neopozivu ponudu, ali u sasvim ograničenom smislu: kao jednostrana izjava volje kojom se ponudilac obavezuje da ponudu održi određeno vrijeme, odnosno da je ne opozove (str. 704).

Iz prikaza odabranih pitanja ne treba zaključiti da ovaj udžbenik ne sadrži obradu svih instituta obligacionog prava koje treba da sadrži jedan udžbenik. Naprotiv. Treba zapaziti i da se neki stavovi autorke razlikuju od tradicionalnih stavova koji se mogu sresti u udžbenicima obligacionog prava.

Na kraju, studiozno djelo *Obligaciono pravo* proizašlo iz pera profesorke Karanikić Mirić, pisano lijepim i jasnim stilom, može se svesrdno preporučiti čitaocima. Ono predstavlja očekivano osvježanje u nauci i nastavi obligacionog prava koje će podići standard znanja svim studentima, istraživačima i pravnicima koji od njega polaze.